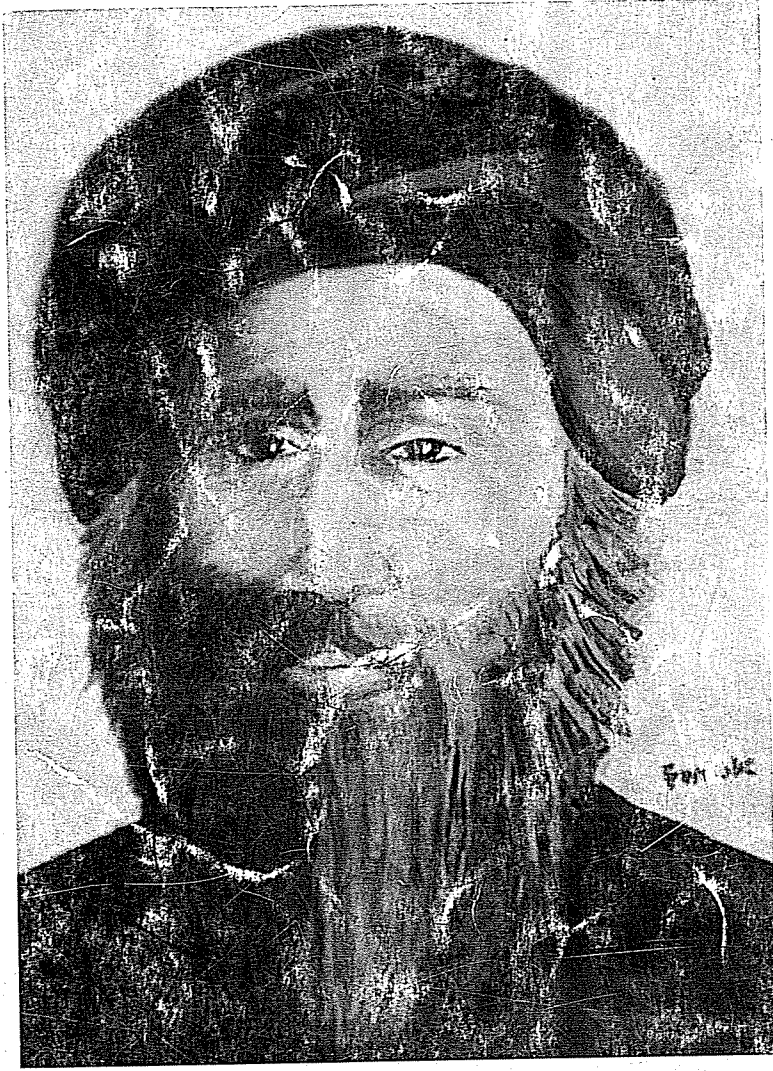

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
GEVHER NESİBE TIP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YAYIN NO: 17

İslâm Âlemi gözüyle İbni Rüşd'ün resmi.

İBİNİ RÜŞD

14 MART 1994

KAYSERİ

İBİNİ RÜŞD

181.2
İBN.R
033135

İBNİ RÜŞD'ÜN HAYATI VE TIBBİ ESERLERİ (1126 1198)

Prof.Dr.Ahmet Hulûsi KÖKER *

Endülüs'ün Kurtuba şehrinde 1126 yılında doğmuştur. Bir Kadı ve Fakih sülalesinden gelmektedir. Dedesinin adı da İbn Rüşd'dür. Felsefenin çok önemli olduğu bir asırda yaşamıştır. Hayatı üzerindeki bilgilerimizin çoğu, İbn Abi Usaybia'nın " Uyun'ül Embia fi Tabakat'ül-Etıbba " isimli eserine dayanmaktadır. Hayatı hakkındaki bilgiler, eksik ve kesintilidir.

İbn Rüşd, İslam Aleminin en büyük filozoflarından biridir, bütün dünyada ARİSTO'yu Eski Yunan Okuluna tanıtan ve ayrıca Doğunun İslam İlmını ATİNA Okuluna tanıtan, Doğu ile Batı arasında, bir ilim köprüsü kuran, İslam Alimi olarak tanınır, Avrupada İlimde Rönesansın doğmasına yardımcı olmuştur. Avrupalılar onu " AVEROES " adı ile tanırlar. Avrupada, onun adı ile anılan " AVERROİSME " isimli bir felsefe akımı ortaya çıkmıştır.

Yirmisekiz yaşında, Fas'ın merkezi olan MARAKAŞ'a gitmiş ve orada, Sarayda Vezirlik yapan, Felsefeci İbn-i-Tufeyli tarafından, Muvahhidi Emiri Yusuf'a takdim edilmiştir. O devirde Marakeş Sarayı bir ilim merkezi halindedir. Orada ASTRONOMİ öğrenmiş ve daha önce Endülüs'de göremediği, SÜHEYL (Canope) yıldızını burada gördükten sonra, dünyanın küre şeklinde olduğuna kanaat getirmiştir (1153). Burada Platon'un, " Varoluş Teorisi " ne, gezegenler hakkında şu bilgileri eklemiştir; gezegenlerin mevcudiyeti üç şekilde araştırılabilir;

- a- Çıplak gözle görülenler
- b- Gözlem Aleti ile görülenler
- c- Varlığı düşünce ile bilinenler

"El-Külliyat" isimli genel Tıp Ansiklopedisini de burada kaleme

---

* Erciyes Üniversitesi, Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Müdürü

almıştır. Bu eseri; Hipokrat, Galen, Ebubekir Razi ve İbni Sina gibi eski hekimlerin eserlerinden yararlanarak yazmıştır. Genel bir Tıp Ansiklopedisi niteliğinde bir eserdir. El-Kanun veya El-Mansuri gibi değerli değildir. Daha çok konular; Ebubekir Razi'nin " El-Mansuri " isimli kitabı gibidir. Belki de Razi'nin el-Havi isimli Ansiklopedik eserinden yararlanmıştır. Bu eser 1255 yılında latinceye çevrilmiştir. Tıbbı, Sevilla da ünlü Hekim; Ali-Ebu-Cafer el HARUN'dan öğrendiği bilinmektedir. Ondan özellikle Galen hakkında bilgiler almıştır.

Tıp Külliyyatı adı ile bilinen eserin içinde şu konular, yüzeysel olarak işlenmiştir;

- 1- Anatomi
- 2- Sağlık
- 3- Hastalık
- 4- Belirtiler
- 5- İlaç ve Gıda
- 6- Hijyen ve Tedavi.

Emir Yusuf kendisine, " Filozoflar, Alemin kademini nasıl görürler " şeklinde bir soru yönelttiğinde, verdiği cevap, Emir'in hoşuna gider ve kendisine, gümüş bir saat, muhteşem bir Hila't ile Binek atı " hediye edilir. Ayrıca Emir, ondan ARİSTO'NUN şerhini ister. Bu konuda çok çalışarak; yeni başlayanlar büyük, ara seviyedeki öğrenciler için orta, ilerlemişler için (Hasiye ve Tahliller) Aristo şerhlerini yazar. Bu eserleri ona Avrupada; " Büyük Yorumcu " " Commentatör " ünvanını kazandırır. Bir asır sonra, latinceye çevrilmiş olan bu eser, Rönesans filozoflarına Aristo'yu öğretmiş ve ilham kaynağı olmuştur. Atina okuluna yön verdiği için, bir kadersinaslık eseri olarak, " Raphael'in (1483-1520), ünlü " The School of Athens " isimli tablosunda yer almıştır. (Bu tablo, Roma'da Vatikan saraylarındaki imza odasıdır.) Sevilla (1169) ve Kurtuba'da kadılık yapmıştır. İbni Tufeyl ölünce'de Emir Yusuf'un sarayına Hekimbaşı olarak tayin edilir (1182). Emiri Yusuf ölünce'de (1184), emir olan oğlu Yakub ile çalışmaya devam eder. Fakat Yakub'u çocuk gibi gördüğünden ve ayrıca " Zürefanın boyu uzun, akı

kısa " sözünden uzun boylu olan Yakub alınır ve onu Kurtuba'nın 40 km. güneyindeki " Elisâne " (Lucane) kasabasına sürgüne gönderir. Bu esnada Yunan eserleri de yasaklanır, İbni Rüşd'ün bütün felsefe ile ilgili kitapları yakılır. Bir ikindi vakti, oğlu ile camiye gittiğinde, halk onun camiye girmesine mani olur. İki yıl sonra affolur ve Marakeş'e gelir. Ona sürgün yıllarında, eski talebeleri olan yahudiler bakarlar. Ömrünün son yıllarında, halk ile temas etmez, inzivaya çekilir ve Marakeş'de 1198 yılında, fakirlik içinde, 72 yaşında ölür. İslam İlmını ve özellikle; Aristo ile İbni Sina'yı batıya tanıtan ve köprü kuran çok değerli bir İslam Alimidir "

Klasiklerin dışında fikirler üreten, akıllı bilim adamlarında olduğu gibi, İbni Rüşd'de doğuda ve batıda, özellikle Felsefe alanında büyük tenkitlere maruz kalmıştır.

İbni Rüşd'ün Hayat Görüşü :

"İnsanın ve yaptığı ibadetin esas amacı, gerçeği ve tanrıyı bulmaktır " .

TIBBİ ESERLERİ

- 1- **Kitabü'l-Külliyât fi't Tıbb**
" Topkapı III.Ahmet Kitaplığı A: 2030, 232 Varak "
- 2- **Şerhu'l-Urcûze fi't Tıbb (İbni Sina Şerhi)**
" 1316 Beyitlik, Manzum Eser "
- 3- **Makâle fi't Tiryak** " Panzehirler hk."
- 4- **Makâle fi Hummeyâti'l Afin** " Sıtma hk."
- 5- **Mes'ele fi Nevâibi'l Humma** " Sıtmanın tahribatı hk. "

GALEN'İN ESERLERİNİN ŞERHLERİ

- 6- **Telhis'ül Kitabi'l Mizaç**
- 7- **Telhis'ül-Kitabi'l Edviyyeti'l Mûfrede**
" Eserin ilk yarısının şerhi "
- 8- **Telhis'ül Kitabı Kuvveti't Tabiiyye**

- 9- **Telhis'ü Kitabi'l Hemmeyât**
" Sıtma ve Çeşitleri "
- 10- **Telhis'ü Kitabi'l İlet ve'l Arâz**
" Belirtiler "
- 11- **Telhisü'l Kitabi'l- Hileti'l Bur'i**
" Tedavi Kitabının 2.bölümünün şerhi "

KAYNAKLAR

- 1- **BAYRAKTAR, M;** İslamda Bilim ve Teknoloji Tarihi, Rehber yayınl.,27.Araştırma - İnceleme Dizisi,8,sahife; 248, Mart 1992.
- 2- **İBNİ RÜŞD;** Kitab-ü'l-Külliyât fi't-Tıbb,Topkapı III.Ahmet Kitap. A.2030, 232 varak.
- 3- **LAKHA, S, K;** Muslim Scientists; Ibn Rushd. The Commentator, The Aga Khan Health Services, No: 8, October, 1981.
- 4- **TAYLAN, N;** İslam Felsefesi, Temel Kültür Dizisi 3, s; 244 - 254, Ensar Neşriyat, 1991, İstanbul.
- 5- **TEZ. Z;** Ortaçağ İslam Dünyasında Bilim ve Teknik, s: 59-60, Diyarbakır, 1991.
- 6- **ÜLKEN. H.Z;** İbn Rüşd, İslam Ansiklopedisi, ilgili madde, s; 781-798.